

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Jan Amos Dus:

Sibyliny věštby I–II a VI–VIII, Otázky Bartolomějovy. Novozákonní apokryfy v českém překladu

Práce předložena na UK ETF v oboru Biblická teologie, na jaře 2007

Vedoucí práce prof. ThDr. P. Pokorný, DrSc, Dr.h.c.

1. K formě

Předložená práce představuje část většího díla, které její autor v posledních letech vytvořil. Jako hlavní editor má hlavní zásluhu a nemalý autorský podíl na vzniku české edice „novozákonních apokryfů“, kterou ve 3 svazcích vydalo v letech 2001–2007 v pražském nakladatelství Vyšehrad Centrum biblických studií. Ze 3. svazku této edice (Proroctví a apokalypsy) byly do předložené práce převzaty překlady 1., 2. a 6.–8. knihy Sibylliných věštb, Otázek Bartolomějových, Zjevení Šadrakova, vybraných míst Skutků Tomášových a Zjevení Petrova. Tyto texty tvoří v práci nejrozsáhlejší oddíl C (Komentované ukázky), kterému jsou předeslány oddíl A, na 10 stranách poskytující stručný obecný úvod do problematiky z apokryfů, a oddíl B, v němž jsou – též dosti stručně – pojednány některé specifické otázky, s nimiž se editor a překladatel apokryfů musí vyrovnat. Oddíl C tak slouží k demonstraci toho, co je vyloženo v oddílu B. Jako oddíl D je pak připojena krátká shrnující kapitola, oddíl E přináší bibliografii edic a základní literatury k uvedeným ukázkovým textům, oddíl F tvoří pečlivě zpracované rejstříky, oddíl G pak strukturovaný seznam zkratk.

Autorova editorská zručnost a pečlivost je tu znát: formální a jazykové provedení práce je výtečné a toto pravidlo potvrzují jen drobné výjimky. Tak je možno pozorovat nejednotnost v grafické úpravě komentářů k překladu: u Sibylliných věštb jsou poznámky vztahovány k číslům řádků, zatímco u ostatních textů mají podobu patových poznámek, navíc v celé práci číslům průběžně.

2. K obsahu a metodě

Těžiště práce nepochybně tvoří oddíly B a C. Přeložené texty v oddíle C jednak předvádějí překladatelský výkon autora – k němuž v tomto případě vede nejen erudice lingvistická, nýbrž také exegetická –, jednak slouží jako demonstrace k teoretickým úvahám obsaženým v oddíle B. Jen tak lze pochopit, že do oddílu C byly zařazeny některé překlady, které nepořídil autor sám, nýbrž jeho spolupracovníci (Zjevení Šadrakovo a část Zjevení Petrova přeložila R. Dostálová, na Skutcích Tomášových se podílel J. Bartoň, etiopskou verzi Zjevení Petrova přeložila R. Fialová).

V oddíle A se autor nejprve krátce věnuje obtížnému problému definice a vymezení souboru „apokryfů“ a demonstruje jej ve zhuštěné podobě na otázce názvu – „novozákonní“ vs. „křesťanské“. Přiklání se k tradičnímu označení („novozákonní“), které podle něj návodně pomáhá apokryfy definovat a třídit jakožto texty imitující základní kanonické žánry a formy (evangelia, skutky, listy, apokalypsy). Druhým obecným problémem, kterým se v tomto úvodním oddíle autor zabývá, jsou otázky překladu, kladené především historickou povahou každého textu (s aspekty vnitřní a vnější historie), v případě apokryfů pak specificky jejich vztah k biblické tradici. Problémy jsou tu ovšem spíše jen načrtnuty než soustavněji řešeny. Jistá zkratkovitost vede i ke sporným tvrzením – např. to, že bohatství významů textu vyplývá z jeho vnitřní historie (str. 23).

Oddíl B pak uvádí šest problémů speciálních, které bylo třeba v překladu řešit a odkazuje na příklady těchto řešení v oddílu C. První se týká konjunktur – emendací textu. Autor zde obhájí svůj zásadě konzervativní přístup k emendacím, k nimž je podle něj možno se uchýlit teprve po důsledném úsilí najít možný smysl znění daného. Ukazuje to přesvědčivým zdůvodněním čtení „svatý národ“ v Noemově promluvě v Sib 1,184. Další problémy jsou spojeny s různými aspekty vývoje textů. Také v případě vložení *Pseudo-Fókylidových* naučení do Sib 2 postupuje Dus konzervativně a vysvětluje možnou původnost této vložky jako doklad „synkreze antického (stoického), židovského a křesťanského myšlení“ (str. 31), v níž se

...říve mučednický vypjatý křesťanství proměňuje v „hlasatele obecné moudrosti“ (v závěru na str. 130 charakterizuje tento svůj přístup právní zásadou *in dubio pro reo*). Podobně synkretizující tendenci odkrývá ve způsobu, jakým se v *Otázkách Bartolomějových* ozývá (je citována) tradice biblická. Způsob recepce biblické tradice v apokryfním textu je tu však jen popsán, nikoli analyzován. Ze Zjevení Šadrakova vzatý výklad o pokání, jehož lhůta je postupně snižována na minimum, slouží jako ukázka prostoupení tradice abrahamovské tradicí ježíšovskou. Také tento zajímavý názor by však vyžadoval podrobnější a soustavnější argumentaci. Úryvek ze Skutků Tomášových demonstruje zajímavé doklady *svátostné (liturgické) praxe* v některých (není uvedeno, kterých, patrně syrských) oblastech staré církve. A konečně, na poměrně *rozrůzněné textové tradici* Zjevení Petrova jsou odhaleny určité tendence, podle nichž se obsah textu během tradování měnil.

V oddílu C jsou, jak již řečeno, uvedeny překlady některých apokryfních textů, doplněné stručnými poznámkami. V nich jsou jen občas, zato zajímavě naznačeny problémy výkladové (tak k ř. 363 na str. 54, k ř. 29–33 a 39 na str. 57, k 123n na str. 60, k ř. 50–59 na str. 74, k ř. 216a na str. 79, k 296 na str. 82, pozn. 192 na str. 99, pozn. 269 na str. 116). Na několika místech bych doporučoval doplnění, upřesnění či zvážení jiné možnosti. Tak například:

- v případě vědoucích andělů v Sib 2,214–216 (str. 62) by kromě odkazu na Ž 69,28n bylo vhodné připomenout, že to, co je v žalmu (a jiných biblických textech) připisováno Bohu, je zde přeneseno na anděly;
- na str. 67 si žádá vysvětlení výrok Sib 6,19n o těch, „kteří se zrodili navzájem z boků“;
- na téže straně by k nejasnému výroku „přesvědčí nevěrný lid, když vychválí vznešený národ“ bylo možno uvážit analogii z Ř 11,11.14.25n“;
- záhadný výrok o „zpcené ruce“, která má nabrat obilí a dát nuznému (Sib 2,79 na str. 58) by mohl znamenat hned po příchodu z pole).

Některé své další drobné připomínky jsem vepsal do práce samé.

3. Hodnocení

Předložená práce je jakožto doktorská disertace poněkud neobvyklá. Pokud ji považujeme za *pars pro toto* celé edice novozákonních apokryfů, je nesporné, že představuje plod velmi pečlivé a kompetentní lingvistické a exegetické práce. Její *silnou stránkou* je nesporně excelentní překlad Siblylliných věšteb. Poněkud *problematické* je zařazení překladů dalších autorů, byť sloužících jen jako doklad zmíněných charakteristik apokryfních textů. *Slabinou* je značná fragmentárnost všech výkladů a analýz. Přitom to, co je představeno jen v náznacích, by jistě vydalo na zajímavou podrobnější analýzu. Jen namátkou:

- na str. 29 uvedená možnost srovnání PsFok s Jk by stála za provedení;
- bylo by možno zkoumat nápadný mariánský prvek v Sib („panna“; např. str. 65, 84, 87 atd.) a jeho možnou souvislost s asketickou tendencí;
- bylo by zajímavé srovnat „řeč proti modlářství“ z Sib 8,359nn (str. 84) s výkladem apoštola Pavla v Ř 1, resp. dalšími podobnými texty z proroků a textů raného judaismu.

Nebo by bývalo bylo možné doprovodit nějakou část přeloženého textu soustavným podrobnějším výkladem (komentářem), v němž by uvedené možnosti srovnání s křesťanskými kanonickými texty, otázky pramenů apod. přišly ke slovu a byly uvedeny do souvislostí. Domnívám se, že ukázka nějakého takového podrobného výkladu by práci vhodně doplnila a mohla by být obsahem obhajoby.

Takto doporučuji práci k obhajobě.

V Nymburce 12. června 2007

Jan Roskovec